

Ortaokul Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumlarının Psikolojik Sağlık Üzerine Etkisi*

Dilan Özen**

ORCID: 0000-0002-0193-2999

Öz

Bu araştırmada ortaokul öğrencilerinin anne-baba tutumlarının psikolojik sağlık üzerine etkisi incelenmiştir. Ortaokul öğrencileri zor ve stresli durumlarla karşılaştıkları zaman yaşadıkları sorunların üstesinden gelmelerine kaynak sağlayan koruyucu faktörleri ile ana-baba tutumu arasında anlamlı ilişkiler olması öngörülmektedir. Araştırma 2018-2019 eğitim-öğretim yılında İstanbul ve Diyarbakır illerinde özel bir ortaokulda öğrenim görmekte olan 165'i kız, 225'i erkek olmak üzere toplamda 390 örneklemden oluşmaktadır. Verilerin analizinde SPSS 24.0 programı kullanılmıştır. Bağımsız örneklem T-testi, Anova ve Korelasyon analizleri kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre, ana-baba tutumları ile psikolojik sağlık arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Demokratik anne baba tutumu ile psikolojik sağlık ve ergen gelişim ölçeğinin tüm alt boyutları arasında pozitif ve anlamlı ilişki bulunmuştur. Otoriter ana-baba tutumu ile dışsal ve içsel koruyucu faktörlerin alt boyutları arasında negatif ve anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Koruyucu ana-baba tutumu ile psikolojik sağlamlığın alt boyutundan okul içi etkinliklere katılımı pozitif anlamlı ilişki bulunurken, içsel alt boyutundan ev içi ilişkilerde ilgi negatif anlamlı ilişki bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ana-baba tutumu, Psikolojik Sağlık, Ergenlik

Gönderme Tarihi: 27/06/2019

Kabul Tarihi:22/09/2019

*Bu makale aynı adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

**Rehberlik ve Psikolojik Danışman, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Psikoloji Bilim Dalı / İstanbul / Türkiye, E-Posta: dilanozen@windowslive.com

The impact of middle school students' parents' attitudes on kids' resilience

Dilan Özen

ORCID: 0000-0002-0193-2999

Abstract

In this research, the impact of middle schoolers' parents' attitudes on their kids's resilience has been studied. It is predicted that there are significant relations between the parental attitudes and protective factors that help middle school students to overcome their problems when they face difficult and stressful experiences. The sample group of the research consists of 165 female and 225 male, 390 students in total who study in private schools located in Istanbul and Diyarbakir during 2018-2019 academic year. SPSS 24.0 has been used for data analysis. Independents Sample T-Test, Anova and Correlation Analyses have been used. According to result of the research, it has been ascertained that there is a significant relation between parental attitude and resilience. It has been found that there is a positive and significant relation among democratic parental attitude, resilience and all sub-dimensions of adolescent development scale. It has been found that there is a negative and significant connection between authoritative parental attitude and sub-dimensions of internal and external protective factors. It has also been found that there is a negative and significant connection between protective parental attitude and in-house relations while there is a positive and significant relation between protective parental attitude and resilience in terms of in school activities.

Keywords: Parental attitude, Resilience, Adolescence.

Received Date: 27/06/2019

Accepted Date: 22/09/2019

Влияние на психологическую устойчивость школьников средних классов отношения родителей

Резюме

В этой статье было проанализировано влияние на психологическую устойчивость отношения родителей к школьникам средних классов. Предполагается, что между защитными факторами и отношением родителей должна быть существенная взаимосвязь, которая помогает преодолеть школьникам проблемы, с которыми они сталкиваются в трудных и стрессовых ситуациях. В исследовании приняли участие всего 390 учащихся из них 165 учениц и 225 учеников, обучающихся в 2018-2019 учебном году в частных школах Стамбула и Диярбакыра. Для анализа данных использовалась программа SPSS 24.0. Были использованы независимые выборочные Т-тесты, дисперсионный анализ (Аnova) и корреляционный анализ. Согласно результатам исследования, была обнаружена тесная связь между отношением родителей и психологической устойчивостью. Было обнаружено положительное влияние демократических родительских установок на психологическую устойчивость на всех стадиях подросткового развития. А авторитарное родительское отношение отрицательно влияет на все внешние и внутренние защитные факторы. В то время как, опекающий тип родительских отношений положительно влияет на участие ребенка в школьных мероприятиях, с другой стороны имеет отрицательное влияние на его отношения внутри семьи.

Ключевые слова: родительские отношения, психологическая устойчивость, половая зрелость.

Получено: 27/06/2019

Принято: 22/09/2019

Giriş

Çocuğun toplumsal olarak bulunduğu ilk çevre ailedir. Bireyler, buldukları toplum değerleri ve ahlaki kuralları çerçevesinde gelişimlerini sürdürmektedir. Çocuklar iletişim becerilerini ilk ailede öğrenmektedir. Ebeveynler çocuk yetiştirirken çocuğun toplumsal gelişimini etkileyen; kültürel değerler, davranış biçimleri, çocuğa yaklaşımları ve yetiştirme tarzları ile gelişimleri pek çok yönden etkilemektedir. Anne-babaların gelişim dönemlerinde ve sonrasında gösterdiği tutumlar ile yetiştirilen bireylere model olmaktadır. Aile ortamı çocuğun kişilik gelişimini önemli ölçüde etkilemektedir. Çünkü çocuk birey olma yolunda ilerlerken birlikte yaşadığı ebeveynlerini model almaktadır. Böylece çocuklar beraber yaşadığı anne-babanın yaşam tarzlarını algılayabilmek için onları rol model almıştır. Çocuğun karakterinin biçimlenmesinde büyük öneme sahip olan aile ortamı, bireylerin yaşamları boyunca sağlıklı ilişkiler kurabilen, özerk bireylerin yetişmesini sağlamaktadır.¹

Garmezy (1993) psikolojik sağlamlığı, bireylerin yaşadığı zor ve stresli durumlar sonrası daha önceki tutum ve davranışlarına tekrar dönebilme, toparlanma yeteneği olarak ifade etmiştir.² Richman ve Galinsky (1999) göre sağlamlık zor durumlar karşısında olumlu başarılar göstererek beklenmedik olay veya durumlara karşı uyum sağlama becerisi olarak belirtilmiştir.³ Psikolojik sağlamlığın güçlü olabilmesi için bireylerin içinde bulunduğu aile, toplum ve kültürel kaynaklara sahip olması gerekmektedir. Bireyler yaşamlarında karşılaştıkları güçlüklerle veya değişimlerle başa çıkabilmeleri için yaratıcı düşünme becerilerini geliştirerek güçlendirmelidir.

Psikolojik sağlamlıkla ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde en sık karşılaşılan özellikler bireyin zor ve riskli durumlar karşısında uyum göstermesi, risk faktörleri ve koruyucu faktörler öne çıkmaktadır. Psikolojik sağlamlık tanımı yapılırken bireyin yaşadığı stresli durumlar karşısında hasar görmeme anlamında kullanılıyor gibi görünse de aslında stresli ve zor durumlar karşısında bireyin dirençli ve dayanıklı olması sonucu tekrardan güç elde edebilmesi olarak tanımlanmaktadır.⁴ Psikolojik sağlamlık ile ilgili kapsamlı birçok araştırma yapılmıştır. Werner tarafından yapılan araştırma en kapsamlı

¹Haluk Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1993, 140-165.

²Norman Garmezy, "Children in poverty: Resilience despite risk", *Psychiatry*, 56, (1993): 127-136.

³Jeffrey M. Richman, ve Maeda J. Galinsky, "Risk, pro-pay ve esneklik: sosyal için kavramsal bir çerçeveye doğru çalışma pratiği", *Sosyal Hizmet Araştırması*, 23, (1999): 131-143.

⁴Craig Olsson, Lyndal Bond, Jane M Burns, Dianne Vella-Brodrick, Susan M. Sawyer, "Adolescent Resilience: a Concept Analysis", *Journal of Adolescence*, 26, (2003): 1-11.

araştırma olarak literatür de yer almaktadır. 1955 yılında doğan Kauai adasında bulunan 698 çocuğun oluşturduğu araştırma grubu 40 yıl süre ile izlenmiştir. Doğum esnasında istenmeyen durumun oluşması, ebeveynin psikolojik rahatsızlık hikayeleri, yoksulluk ve anne-baba çatışmaları içinde büyüyen çocukların fiziksel, ruhsal ve sosyal risk faktörlerinin etkileri ile ilgili çalışmalar psikolojik sağlık alanında yapılan çalışmalar olarak literatürde yer almaktadır. Araştırma grubunu oluşturan çocuklar Portekiz, Havaii, Japon ve Filipin' li ebeveynlerin çocuklarından oluşmaktadır. Grubun %54'ü yoksul aileye sahip çocukların oluşturduğu yaklaşık 1/3' ni boşanmış, madde bağımlısı (alkol, sigara), ailesinde şiddet, sağlık ve akıl hastalıkları gibi olumsuz durumların etkisi olduğu için yüksek risk grubu olarak kabul edilmiştir. 1/6'sı zihinsel engelli, 2/3'ü ise yaşamının ilk yıllarında öğrenme güçlükleri olduğu tanısı konmuştur. Grup ile çalışma bireylerin 30 yaşına kadar devam etmiştir. Akademik başarı, madde kullanımı ve okula devamlılığın olmaması yüksek risk altında olduğunu düşündürmüştür. Fakat bu araştırmayı oluşturan grubun üçte biri normal birer genç yetişkin olarak belirlenmiştir. Normal olarak yetişen gençleri sağlam bireyler olarak nitelendirilmiştir. Bu çocukları diğerlerinden farklı kılan sağlıkları; bireysel özellikleri, aile yapıları ve çevresel faktörleri incelenmiştir. Böylece psikolojik sağlamlığı yüksek olan çocukların empati kurma becerisi yüksek, sorgulayan, uyumlu olan, sosyal destek alabilen, öz saygısı olan, meraklı, hedef oluşturabilen, özerk olan, problem çözme becerisine sahip ve arkadaş ilişkileri yüksek çocuklar oldukları gözlenmiştir.⁵ Ebeveyn kaybını inceleyen bir Masten ve Gewirtz (2008); yaşanan ebeveyn kaybından sonra çocukta kısa sürede görülen toparlanma ve iyileşme, bir çocuğun evlatlık alındıktan sonra gösterdiği uyum, riskli ortamlarda büyüyen ya da yoksulluk içinde olan çocukların okulda sağladıkları başarı ve ruh sağlığı bozuk ebeveynlere sahip oldukları halde çocukların ruhsal sağlıklarının bozulmaması psikolojik sağlık ile ilgili olduğu ifade edilmiştir.⁶ Jessor, Vanderryn, Van Den Bos ve Turbin (1995), bireylerin yetişkinler ile başarılı ve olumlu ilişki kurabilmesi, akranlarının olumlu davranış örüntülerine ve ailenin birey

⁵Cynthia L. Jew, Kathy E. Green ve Jane Kroger, "Development and validation of measure of resiliency", *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 32 (2), (1999): 75-89.

⁶Fatma Öz, Emel Bahadır Yılmaz, "Ruh Sağlığının Korunmasında Önemli Bir Kavram: Psikolojik Sağlık", *Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Dergisi*, (2009): 82-89

üzerinde kontrole sahip olması bireyin koruyucu faktörlerinin problem durumlarının oluşumunu azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.⁷

Bireylerin sağlık düzeylerini ve duygularını kontrol edebilme konusunda yapılan araştırmada örneklem grubun yaş ortalaması 6 olarak alınmış 42 kız, 40 erkekten çocuktan oluşmaktadır. Cumberland-Li, Eisinger ve Reiser (2004) yaptığı araştırma sonucu kız çocukların erkek çocuklarına göre duygularını kontrol edebilme becerisine sahip olduklarını ve duygularını yüksek seviyede tutabildikleri sonucuna ulaşılmıştır.⁸ Psikolojik sağlamlıkta koruyucu faktör olarak yer alan aile bireyleri ve çevrenin desteğinin eksikliği sonucu erkek çocuklarda davranış, kız çocuklarında ise içine kapanma davranışı olarak ortaya çıkmıştır. Erkek çocukları zor ve stresli durumlar ile mücadele ederken duygularını silah taşımak ya da tehlike içeren araba kullanımları ile yansıtırken kız çocukları depresif belirtiler göstererek içe kapanma davranışları gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Sagone ve De Caroli İtalya’da farklı değişkenler ile iki araştırma yapmıştır. 11 ve 13 yaş aralığında oluşan gençlerle öz yeterliğin üç türü ile koruyucu faktörlerin arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Öz yeterlik; empatik, sosyal ve akademik öz yeterlik olarak incelenirken koruyucu faktörler ise; yeterlik, uyumluluk, mizah, sorumluluk ve kontrol olarak incelenmiştir. Yapılan araştırmanın sonucunda sosyal öz yeterliğin; mizah, sorumluluk ve uyumluluk ile kuvvetli ilişkiye sahipken, akademik öz yeterlik; kontrol ve uyumluluk ile ilişkili, empatik öz yeterlik; sorumluluk ve uyumluluk açısından güçlü ilişkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 13-15 yaş aralığındaki değişkenler ile yapılan çalışmada bireylerin öz yeterlik; sağlık ve düşünme stilleri ayrıca sağlık ile düşünme stilleri arasında incelemeler yapılmıştır. Bu çalışma da ise yaşları büyük olan çalışma grubunun sağlık düzeyleri yüksek ve yaşamdaki olaylar karşısında baş etme becerinin de yüksek olduğunu, kendilerini bu anlamda yeterli olduklarını görmekteyiz. Özellikle akademik becerileri ve düşünme stillerinin hepsini kullanmaya eğimli oldukları görülmektedir. Rutter (1979) psikolojik sağlık ile ilgili araştırmasını İngiltere’de yapmıştır.⁹ Ebeveynlerin evlilik sorunları, kalabalık ve geniş aile, sosyo-ekonomik düzeylerinin düşük olması, psikopatoloji ve devlet tarafından bakıma ihtiyacı olan çocuk ile çalışmıştır. Rutter yaptığı çalışma

⁷Richard Jessor, Jill Van Den Bos, Judith Vanderryn, Frances M. Costa ve Mark S. Turbin, “Protective factors in adolescent problem behavior: moderator effects and developmental change”, *Developmental Psychology*, 31(6). (1995): 923-933.

⁸Amanda Cumberland-Li, Nancy Eisenberg, ve Mark Reiser, “Küçük çocukların anlaşılabilirliği ve eforla kontrol ve dürtüsellik arasındaki esneklik ilişkileri”, *Sosyal Gelişme*, 13 (2), (2004): 193-212.

⁹Michael Rutter, “Maternal deprivation, 1972-1978: New findings, new concepts, new approaches”, *Child Development*, 50(2), (1979): 283-305.

sonucunda bireylerin yaşamlarında olumsuz sonuçların oluşmasında risk faktörlerinden sadece bir tanesinin değil birden fazla faktörlerin ortaya çıkması ile oluştuğunu ifade etmiştir. Kısaca birden fazla risk faktörü oluşacak diğer risk faktörlerinin etki düzeyini arttırmaktadır.

Elder, Van Nguyen ve Caspi'nin (1985) yaptığı çalışmada ailesel güçlüklerin ergenlerin yaşamlarının nasıl etkilediği üzerine çalışmıştır.¹⁰ Araştırmanın sonucunda; kayıpların ve babanın olumsuz tutumunun çoğalması ile ergenlerin psikolojik problemleri daha çok yaşadığı ve bireylerin öz yeterlik seviyelerinin azalarak belirlenen hedefe ulaşabilme, olayları kontrol etme becerilerinin yetersiz olmasına neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte kız çocukların erkek çocuklarına göre daha kırılgan olabileceği saptanmıştır.

Place, Reynolds, Cousins ve O'neill (2002), depresif annelerin çocukları psikolojik sağlık seviyelerini yükseltmek için bir uygulama geliştirilmiştir.¹¹ Bu uygulamada çocukların aile eğitimi ve ilişkileri, çevresel faktörler ve ailenin ulaşabileceği kaynaklardan oluşmaktadır. Uygulamanın sonucunda çocukların sosyal aktivitelerinin arttığı, duygusal düzeyin azaldığı ve ailenin yumuşak olması ile çocukların yardım eğilimlerinin arttığı gözlemlenmiştir. Gizir (2004), ülkemiz de bu alanda yaptığı ilk araştırma olarak literatür de yer almaktadır. Araştırmayı Ankara' da sosyo-ekonomik düzeyi düşük bir ilçede 872 tane sekizinci sınıf öğrencilerinden oluşan grupta çalışmıştır. Bireylerin psikolojik sağlık durumları üzerine yapılan çalışmada koruyucu faktörler ve alt boyutlarına ilişkin sonuçlar elde edilmiştir. Dışsal koruyucu faktörlerde evdeki yüksek beklentiler; okuldaki ve arkadaş ilişkilerindeki ilgi ile sevecenliğin yoksul öğrencilerin akademik sağlığını etkilemektedir. İçsel koruyucu faktörlerde ise öğrencilerin yüksek akademik beklentilerinin, akademik yeterliklerinin olumlu algılanması, empatik olması ve gelecek işe ilgili umutlu olması akademik sağlığa etkisi görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin akademik başarıları ile psikolojik sağlıkları arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu saptamıştır. Ergenlerin psikolojik sağlıkları incelemek amacı ile yapılan çalışmada; Aksaray ilinde 499 orta öğretim öğrencileri ile çalışılmıştır. Sipahioğlu (2008), çalışmanın sonucunda bireylerin psikolojik sağlığı tek ebeveyn ile yaşamının, cinsiyetin, yoksulluğun ve

¹⁰Glen H. Elder, Tri Van Nguyen ve Avshalom Caspi, "Linking family hardship to children's lives", *Child Development*, 56, (1985): 361-375.

¹¹Maurice Place, M., Joanna Reynolds, Anna Cousins, ve Shelagh O'neill, "Developing a resilience package for vulnerable children", *Child and Adolescent Mental Health*, vol 7, no 4, (2002): 162-167.

okul türünün farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Eminağaoğlu (2006), bireylerin psikolojik sağlık özelliklerini belirlemek için Rorschach Testi uygulamıştır. Eminağaoğlu'nun çalışma grubunu İzmir'de 27 sokak çocuğu 27 çalışan çocuktan oluşmaktadır. Rorschach testinin değişkenleri bireyin psikolojik sağlamlığının özellikleri olarak kabul edilmiştir. Araştırma sonucuna göre sokak çocukları diğer çocuklara göre daha iş birlikçi olduğu ve duygusal olarak ilişki kurma becerisinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Sokak çocuklarının en önemli psikolojik sağlık özelliği arkadaş ilişkilerinde duygusal bağları oldukça yüksek olduğu görülmüştür. Olumsuz özelliklerine bakılınca bilişsel olarak esnekliği az, az da olsa depresif özelliklere sahip iken annesinden ayrı sokak çocuklarının böyle yaşam öyküsü olmayanlara göre daha fazla depresif duygulara sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Kısaca psikolojik sağlık özelliklerine sahip olan sokak çocukların yine de psikolojik sağlık risk faktörlerinin etkisi altında olduğu saptanmıştır.

Ülkemizde ikinci kademe öğrencileri ile yapılan çalışmalarda çocukların aile, öğretmen ve akran desteğinin psikolojik sağlık açısından anlamlı olduğu ifade edilmiştir.¹² Başka bir çalışmada ise sosyal destek ile öz yeterlik arasında pozitif fakat zayıf ilişki olduğuna ulaşılmıştır.¹³

Ülkemizde ve yurt dışında yapılan psikolojik sağlık ile ilgili çalışmalar farklı değişkenler ile incelenmiştir. Fakat anne-baba tutumu ile psikolojik sağlık arasındaki ilişkileri içeren çalışmalar sınırlı olduğu görülmektedir. Ülkemizde psikolojik sağlık ile ilgili araştırmaların son yıllarda her geçen gün arttığı görülmektedir. Türkiye' de yapılan psikolojik sağlık ile ilgili araştırmaların daha fazla yer alacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmacı tarafından Diyarbakır ve İstanbul'da bulunan özel bir okulun verilerini karşılaştırmak amacıyla, araştırmanın örneklemini 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılı İstanbul İli Bakırköy ilçesi ile Diyarbakır İli Kayapınar ilçesine bağlı özel bir ortaokul kademesinin öğrencilerinden oluşmaktadır. Bakırköy ilçesinde öğrenim gören 150 öğrenci ile Kayapınar ilçesinde öğrenim gören 240 öğrenci olmak üzere toplamda

¹²Yaşar Topbay, "Ortaokul öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeylerinin algılanan sosyal destek ve aile işlevleri açısından incelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul, 2016, 45-46.

¹³Figen Kayhan Yardımcı, "İlköğretim öğrencilerinde algılanan sosyal destek ile öz-yeterlik ilişkisi ve etkileyen değişkenlerin incelenmesi", Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir, 2007, 138-141.

390 öğrenci gönüllülük esasına bağlı kalınarak bu çalışmanın örneklem grubunu oluşturmaktadır. Araştırmada ortaokul öğrencilerinin anne-baba tutumlarının psikolojik sağlık ve demografik özellikler arasındaki ilişkiyi inceleyen bu araştırma ilişki tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri, örneklem grubunun demografik bilgilerini elde etmek amacıyla “Kişisel Bilgi Formu”; psikolojik sağlık puanlarını belirleyebilmek amacıyla “Psikolojik Sağlık ve Ergen Gelişim Ölçeği” ve algılanan anne baba tutumlarını ölçmek için “Anne Baba Tutum Ölçeği” uygulanarak toplanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmanın katılımcısı olan örnek grubuna ait demografik bilgileri elde etmek amacıyla araştırmacı ve tez danışmanı tarafından geliştirilmiştir. 9 maddeden oluşan bu formda sırasıyla cinsiyet, sınıf, kardeş sayısı, ailenin gelir durumu, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi, anne-babanın medeni durumu, annenin çalışma durumu ve mesleği, babanın çalışma durumu ve mesleğine dair sorular yer almaktadır. Örneklem grubundan etik kurallara uygun ve gerçekçi cevaplar alabilmek için öğrencilere ait kimlik bilgilerine yer verilmemiştir.

Psikolojik Sağlık Ve Ergen Gelişim Ölçeği: Psikolojik Sağlık ve Ergen Gelişim Ölçeği, Wested (2001) tarafından, ergen bireyin olumlu gelişimini kapsayan içsel ve dışsal koruyucu faktörleri belirlemek amacıyla geliştirilmiştir.¹⁴

Ölçeğin orijinali; 11 dışsal koruyucu faktörle ilişkili 33 maddeden ve 6 içsel koruyucu faktörle ilişkili 18 maddeden, isteğe bağlı kullanılan okula bağlılık alt boyutuyla ilişkili 5 maddeden (madde 1, 2, 3, 4, 5) ve 3 dolgu maddesinden (madde 12, 16, 17) oluşmaktadır. Ölçek, 4'lü likert tipi derecelendirmeye puanlanmıştır (1= Doğru değil, 2= Biraz doğru, 3= Oldukça doğru, 4= Çok doğru).¹⁵

Ölçeğin orijinalinde dışsal koruyucu faktörler; okul-içi ilişkilerde ilgi, okul-içi yüksek beklentiler, okul-içi etkinliklere katılım, çevresel ilişkilerde ilgi, çevresel yüksek beklentiler, çevresel etkinliklere katılım, arkadaş grubundaki ilgi, arkadaş grubundaki yüksek beklentiler, ev-içi ilişkilerde ilgi, ev-içi yüksek beklentiler ve ev-içi etkinliklere katılım olarak yer almaktadır. Güvenirlik katsayıları ise sırasıyla .84, .86, .77, .84, .90, .73, .86, .59, .77, .76 ve .75 olarak hesaplanmıştır. İçsel koruyucu faktörler ise, işbirliği

¹⁴Cem Ali Gizir ve Gül Aydın, “Psikolojik Sağlık ve Ergen Gelişim Ölçeği’nin uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları”, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (26), (2006): 87-99.

¹⁵Cem Ali Gizir ve Gül Aydın, “Psikolojik Sağlık ve Ergen Gelişim Ölçeği’nin uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları”, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (26), (2006): 87-99.

ve iletişim, öz-yeterlik, empati, problem çözme, öz farkındalık ile amaçlar ve eğitimsel beklentiler olarak belirtilmiştir. Güvenirlik katsayıları ise sırasıyla .74, .80, .77, .82, .79, .77 olarak hesaplanmıştır.¹⁶ Ölçeğin Türkçeye uyarlanması Gizir ve Aydın (2006) tarafından, 8. sınıf olan 872 öğrencinin katılımıyla yapılmıştır.¹⁷ Uyarlama çalışmasında, orijinal ölçeğin aksine 9 dışsal koruyucu faktör ve 7 içsel koruyucu faktör elde edilmiştir. Mevcut çalışmada da uyarlama çalışmasında belirlenen faktörler göz önünde bulundurularak analizler yürütülmüştür. Gizir ve Aydın (2006) tarafından elde edilen dışsal faktörler şu şekilde sıralanmaktadır:¹⁸ okul-ıçi ilişkilerde ilgi ve yüksek beklentiler (madde 6, 7, 8, 9, 10, 11), okul-ıçi etkinliklere katılım (madde 13, 14, 15), çevresel ilişkilerde ilgi ve yüksek beklentiler (madde 18, 19, 20, 21, 22, 23), çevresel etkinliklere katılım (madde 24, 25), arkadaş grubundaki ilgi (madde, 27, 28, 29), arkadaş grubundaki yüksek beklentiler (madde 31, 32), ev-ıçi ilişkilerde ilgi (madde 34, 36, 38), ev-ıçi yüksek beklentiler (madde 33, 35, 37), ev-ıçi etkinliklere katılım (madde 39, 40, 41). Güvenirlik katsayıları ise, sırasıyla .78, .67, .83, .55, .85, .62, .79, .66, .63 olarak ölçülmüştür. Mevcut çalışmada ise, bu değerler sırasıyla .80, .72, .86, .70, .77, .65, .69, .66, .78 olarak hesaplanmıştır. Uyarlama çalışmasında elde edilen içsel koruyucu faktörler ise şu şekilde sıralanmaktadır: işbirliği ve iletişim (madde 49, 51, 52), empati (madde 42, 43, 53), problem çözme (madde 44, 45, 46), öz-yeterlik (madde 48, 50), öz farkındalık (madde 55, 56), amaçlar (madde 54, 57), eğitimsel beklentiler (madde 58, 59). Güvenirlik katsayıları ise, sırasıyla .50, .66, .69, .53, .64, .78, .59 olarak ölçülmüştür.¹⁹ Mevcut çalışmada ise, bu değerler sırasıyla .55, .65, .70, .57, .56, .62, .64 olarak hesaplanmıştır.

Ana Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ): Ana baba tutum ölçeği çocukların-ergenlerin, ana babalarının çocuk yetiştirme tarzlarını, çocukların ana babalarını nasıl algıladıklarını ölçmek amacıyla Kuzgun (1972) tarafından geliştirilmiş ve Eldeleklioğlu (1993) tarafından revize edilmiştir. Ölçeğin Demokratik Ana-Baba Tutumu, Otoriter Ana-Baba Tutumu ve Koruyucu-İstekçi Ana-Baba Tutumu olmak üzere üç ana boyutu bulunmaktadır. Anne-Baba Tutum Ölçeği “hiç uygun değil” den “tamamen uygun” a kadar değişen beş basamaklı likert tipi bir ölçektir. Ölçekte “demokratik”, “otoriter” ve “koruyucu-istekçi” anne baba tutumlarını ölçen üç alt ölçek bulunmaktadır. 40

¹⁶Cem Ali Gizir ve Gül Aydın, “Psikolojik Sağlık ve Ergen Gelişim Ölçeği’nin uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları”, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (26), (2006): 87-99.

¹⁷Cem Ali Gizir ve Gül Aydın, “Psikolojik Sağlık ve Ergen Gelişim Ölçeği... (2006): 87-99.

¹⁸Cem Ali Gizir ve Gül Aydın, “Psikolojik Sağlık ve Ergen Gelişim Ölçeği... (2006): 87-99.

¹⁹Cem Ali Gizir ve Gül Aydın, “Psikolojik Sağlık ve Ergen Gelişim Ölçeği... (2006): 87-99.

maddeden oluşan ölçekte 15 madde demokratik (1, 2, 6, 7, 13, 14, 15, 20, 21, 22, 29, 30, 36, 37, 39), 10 madde “otoriter” (3, 5, 8, 12, 16, 23, 31, 35, 38, 40) ve 15 madde “koruyucu-istekçi” (4, 9, 10, 11, 17, 18, 19, 24, 25, 26, 27, 28, 32, 33, 34) ana baba tutumunu ölçmektedir. Ölçeğin güvenirliğini belirleyebilmek için, hesaplanan ölçeğin alt ölçeklerinin iç tutarlılık katsayıları; demokratik tutum için .89, koruyucu-istekçi tutum için .82, otoriter tutum için .78 bulunmuştur. Test tekrar test güvenirliği Pearson Momentler çarpımı katsayıları yukarıdaki sırayla .92, .75 ve .79 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Analizi

Veri toplama ölçekleri aracılığıyla elde edilen veriler bilgisayar ortamına sayısal ifade olarak girilmiştir. Bu veriler sosyal bilimler için istatistik paket programı SPSS (Statistical Pack age for Social Sciences) for Windows 24.0 yardımıyla analiz edilmiştir. Ulaşılan sonuçlar bulgular bölümünde sunulmuştur. Analiz sonuçlarında, anlamlılık düzeyleri en az $p < 0.05$ şeklinde kabul edilmiştir. Sonuçlar, SPSS programının hesapladığı değer 0.05’den küçük ise anlamlıdır, 0.05’den büyük ise anlamsızdır ilkesine göre değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. İki den fazla bağımsız değişkenler arasındaki farkın anlamlılığı için ANOVA analizi, iki değişkenin ortalamaları arasındaki farkın manidarlığı için de bağımsız örneklem T- Testi kullanılmıştır. Araştırmanın bağımlı ve bağımsız değişkenleri arasındaki ilişki Spearman korelasyon katsayısı ile test edilmiştir. İki bağımsız grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında T-Testi, ikiden fazla bağımsız grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında Tek yönlü (Oneway) Anova testi kullanılmıştır. Anova testi sonrasında farklılıkları belirlemek üzere tamamlayıcı Post-Hoc analizi olarak LSD testi kullanılmıştır. Araştırmanın sürekli değişkenleri arasında Pearson korelasyon uygulanmıştır. Korelasyon analizi sürekli değişkenler arasında doğrusal ilişkinin kuvveti (derecesi) ve yönünü belirlemek üzere uygulanır. Bağımlı ve 77 bağımsız değişkenler arasındaki korelasyon ilişkileri aşağıdaki kriterlere göre değerlendirilmiştir (Kalaycı, 2006); R İlişki; 0.00-0.25 Çok Zayıf, 0.26-0.49 Zayıf, 0.50-0.69 Orta, 0.70-0.89 Yüksek, 0.90-1.00 Çok Yüksek şeklinde yorumlanmıştır.

Bulgular

Araştırma probleminin çözümü için, örneklemden anket yoluyla toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. Elde edilen bulgulara dayalı olarak açıklama ve yorumlar yapılmıştır.

Değişken	Adı	Frekans	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	156	41.6
	Erkek	219	58.4
	Toplam	375	100.0

Tablo 1. Cinsiyete Göre Dağılım

Tablo 1’de araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımları verilmiştir. Buna göre 375 kişiden oluşan katılımcıların %41’i (156) kadın ve %58,4’ü (219) erkek olarak dağıldıkları görülmektedir.

Faktör	Ortalama	SS.	Min.	Maks.
Demokratik	4,27	0,73	1,00	5,00
Otoriter	2,34	1,06	1,00	5,00
Koruyucu/istekçi	3,01	0,89	1,00	5,00

Tablo 2. Anne-Baba Tutum Ölçeğine Ait Değerler

Dışsal Koruyucu Faktörler				
	Ortalama	SS.	Min.	Maks.
Okul içi İlişkilerde İlgi ve Yüksek Beklenti	3.34	0.61	1,00	4,00
Okul içi Etkinliklere Katılım	2.83	0.87	1,00	4,00
Çevresel İlişkilerde İlgi ve Yüksek Beklenti	3.04	1.00	1,00	4,00
Çevresel Etkinliklere Katılım	3.24	0.94	1,00	4,00

Arkadaş Grubundaki İlgi	3.19	0.84	1,00	4,00
Arkadaş Grubundaki Yüksek Beklenti	3.24	0.72	1,00	4,00
Ev içi İlişkilerde İlgi	3.52	0.67	1,00	4,00
Ev içi Yüksek Beklenti	3.71	0.51	1,00	4,00
Ev içi Etkinliklere Katılım	3.08	0.83	1,00	4,00
İçsel Koruyucu Faktörler				
İşbirliği ve İletişim	3.28	0.68	1,00	4,00
Empati	3.35	0.71	1,00	4,00
Problem Çözme	3.05	0.85	1,00	4,00
Öz Yeterlilik	3.51	0.70	1,00	4,00
Öz Farkındalık	3.37	0.82	1,00	4,00
Amaçlar	3.48	0.78	1,00	4,00
Eğitimsel Beklentiler	3.76	0.57	1,00	4,00

Tablo 3. Psikolojik Sağlık Ve Ergen Gelişim Ölçeğine Ait Değerler

Faktör	Bölge	N	Mean	SS	P
Ev içi yüksek beklentiler	İstanbul	142	3,79	0,35	0,01
	Diyarbakır	233	3,66	0,58	
Amaçlar	İstanbul	142	3,61	0,60	0,01
	Diyarbakır	233	3,39	0,85	

Tablo 4. Psikolojik Sağlık ve Ergen Gelişim Ölçeği Alt boyutları ile Bölge Arasındaki Farklılıkları İncelemeye Yönelik T-testi

- H₁: Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri ile Psikolojik Sağlık ve Ergen Gelişim Ölçeğinin alt boyutları anlamlı şekilde farklılaşmaktadır.

Araştırmaya katılanların çocukların bölgelerine göre psikolojik sağlık ve ergen gelişim ölçeklerindeki alt boyutlar arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığını incelemek için T-testi yapılmıştır. T-testinin sonuçları Tablo 4’de gösterilmektedir. Tablo 4 incelendiğinde ev içi yüksek beklentiler alt boyutu ile bölgeler arasında anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür (p=0,01). Sonuç olarak İstanbul’daki çocukların (3,79), Diyarbakır’daki çocuklara (3,66) göre ev içi yüksek beklentilerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. T-testinin dağılımlarına bakıldığında (bkz: Tablo 4)

amaçlar alt boyutu ile bölgeler arasında anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür (p=0,01). Sonuç olarak İstanbul'daki çocukların (3,61), Diyarbakır'daki çocuklara (3,39) göre amaçlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Faktör	Cinsiyet	N	Mean	SS	P
Okul içi ilişkilerde ilgi ve yüksek beklenti	Kız	156	3,43	0,59	0,01
	Erkek	219	3,28	0,62	
Empati	Kız	156	3,46	0,69	0,01
	Erkek	219	3,27	0,71	
Arkadaş grubundaki ilgi	Kız	156	3,30	0,78	0,03
	Erkek	219	3,11	0,87	
Ev içi etkinliklere katılım	Kız	156	3,19	0,79	0,02
	Erkek	219	2,99	0,84	

Tablo 5. Psikolojik Sağlık ve Ergen Gelişim Ölçeği Alt boyutları ile Cinsiyet Arasındaki Farklılıkları İncelemeye Yönelik T-testi

Psikolojik sağlık ve ergen gelişim ölçeklerindeki alt boyutlarının cinsiyete göre anlamlı farklılıklar gösterip göstermediğini incelemek için T-testi yapılmıştır. Tablo 5 incelendiğinde okul içi ilişkilerde ilgi ve yüksek beklenti alt boyutu ile cinsiyet arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir (p=0,01). Buna göre kız öğrencilerin (3,43) erkek öğrencilere göre (3,28) okul içi ilişkilerde ilgi ve beklentilerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Empati alt boyutu ile cinsiyet arasında anlamlı farklılık bulunmuştur (p=0,01). Buna göre kız öğrencilerin (3,46) erkek öğrencilere göre (3,27) empatilerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine arkadaş grubundaki ilgi alt boyutu ile cinsiyet arasında anlamlı farklılık bulunmuştur (p=0,03). Buna göre kız öğrencilerin (3,30) erkek öğrencilere göre (3,11) arkadaş grubundaki ilgilerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ev içi etkinliklere katılım alt boyutu ile cinsiyet arasında anlamlı farklılık bulunmuştur (p=0,02). Buna göre kız öğrencilerin (3,19) erkek

öğrencilere göre (2,99) ev içi etkinliklere katılımlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Faktör	Bölge	N	Mean	SS	P
Demokratik	İstanbul	142	4,38	0,57	0,02
	Diyarbakır	233	4,20	0,81	
Otoriter	İstanbul	142	1,73	0,58	0,00
	Diyarbakır	233	2,69	1,12	
Koruyucu	İstanbul	142	2,52	0,68	0,00
	Diyarbakır	233	3,30	0,86	

Tablo 6. Anne-Baba Tutum Ölçeği Alt boyutları ile Bölge Arasındaki Farklılıkları İncelemeye Yönelik T-testi

Anne- baba tutum ölçeği alt boyutları ile bölgeler arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığını incelemek için T-testi yapılmıştır. Tablo 6 incelendiğinde demokratik alt boyutu ile bölgeler arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir ($p=0,02$). Buna göre İstanbul'daki (4,38) ailelerin Diyarbakır'daki göre (4,20) daha demokratik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Otoriter alt boyutu ile bölgeler arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir ($p=0,00$). Buna göre Diyarbakır'daki (2,69) ailelerin İstanbul'daki göre (1,73) daha otoriter olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Koruyucu alt boyutu ile bölgeler arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir ($p=0,00$). Buna göre Diyarbakır'daki (3,30) ailelerin İstanbul'daki göre (2,52) daha koruyucu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Faktör	Cinsiyet	N	Mean	SS	P
Demokratik	Kadın	156	4,33	0,68	0,20
	Erkek	219	4,23	0,77	
Otoriter	Kadın	156	2,06	0,99	0,00
	Erkek	219	2,54	1,07	
Koruyucu	Kadın	156	2,82	0,88	0,00
	Erkek	219	3,15	0,86	

Tablo 7. Anne-Baba Tutum Ölçeği Alt boyutları ile Cinsiyet Arasındaki Farklılıkları İncelemeye Yönelik T-testi

Anne- baba tutum ölçeği alt boyutları ile cinsiyet arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığını incelemek için T-testi yapılmıştır.Tablo 7 incelendiğinde otoriter alt boyutu ile cinsiyet arasında anlamlı farklılık olduğu görölmektedir ($p=0,00$). Buna göre erkek (2,54) çocuğu olan ailelerin kız çocuğu olan ailelere göre (2,06) daha otoriter olduğu sonucuna ulaşılmıştır.Koruyucu alt boyutu ile cinsiyet arasında anlamlı farklılık olduğu görölmektedir ($p=0,00$). Buna göre erkek (3,15) çocuğu olan ailelerin kız çocuğu olan ailelere göre (2,82) daha koruyucu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tartışma ve Sonuç

Ortaokul öğrencilerinin anne-baba tutumlarının psikolojik sağlamlıkları üzerine etkisi ve demografik bilgilere göre ana-baba tutumu ile psikolojik sağlamlık puanlarında farklılaşma olup olmadığı incelenmiştir. Araştırmanın sorularına cevap bulmak için 390 ortaokul öğrencisinden demografik bilgiler alınmıştır. Uygulanan ölçeklerle psikolojik sağlamlık ve ana-baba tutumu puanlarına ulaşılmıştır. Araştırmanın temel hipotezi olan ortaokul öğrencilerinin anne-baba tutumu puanları ile psikolojik sağlamlık puanları arasında anlamlı bir ilişki olacağını ileri sürmekteydi. Yapılan analizler sonucunda ana-baba tutumunun demokratik alt boyutu puanları ile psikolojik sağlamlığın okul içi ilişkilerde ilgi ve yüksek beklenti, okul içi etkinliklere katılım, çevresel ilişkilerde ilgi ve yüksek beklenti, çevresel etkinliklere katılım, arkadaş grubundaki ilgi, arkadaş grubu yüksek beklenti, ev içi ilişkilerde ilgi, ev içi yüksek beklenti, ev içi etkinliklere katılım, iş birliği ve iletişim, empati, problem çözme, öz yeterlilik, öz farkındalık, amaçlar, eğitimsel beklentiler ile içsel ve dışsal koruyucu faktörleri arasında pozitif ve anlamlı ilişkiler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak ana-baba tutumunun demokratik alt boyutundan yüksek puan alan öğrencilerin psikolojik sağlamlıkların içsel ve dışsal koruyucu özelliklerinin de yüksek olduğunu göstermektedir. Ceral ve Dağ (2005) ise demokratik ana-baba tutumunun çocuğun psikolojik belirtileri üzerinde önemli derecede etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Koruyucu ve otoriter ana-baba tutumlarına göre demokratik ana-baba tutumunun çocukta oluşturduğu psikolojik problemlerin oldukça düşük düzeyde olduğunu ifade etmiştir.²⁰ Demokratik ana-baba tutumu düzeyi arttıkça psikolojik sağlamlık düzeyinin de arttığı ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Koruyucu ana-baba tutum düzeyi ile dışsal koruyucu faktörlerin alt boyutlarından olan okul içi etkinliklere katılım ve ev içi ilişkilerde ilgi arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır. Otoriter ana-baba tutum düzeyi ile dışsal koruyucu faktörlerin alt boyutlarından olan okul içi ilişkilerde ilgi ve yüksek beklenti, ev içi ilişkilerde ilgi, ev içi yüksek beklenti, işbirliği ve iletişim, empati, öz yeterlilik, öz farkındalık, amaçlar ve eğitimsel beklentiler arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Fakat bu ilişki zayıf düzeyde bir ilişkidir. Araştırmaya katılan öğrencilerin bölgelere göre psikolojik

²⁰ Sinem Ceral ve İhsan Dağ, "Ergenlerde Algılanan Anne-Baba Tutumlarına Bağlı Benlik Saygısı, Depresiflik ve Genel Psikolojik Belirti Düzeyi Farklılıkları", *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji (3P) Dergisi*, Ankara, (2005). 13(4), 233-241.

sağlamlık ve ergen gelişim ölçeğinin alt boyutları arasında anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür. Psikolojik sağlamlığın dışsal koruyucu faktörlerinden olan ev içi yüksek beklentiler alt boyutu ile bölgeler arasında anlamlı farklılıklar görülmüştür. İstanbul ilinde katılan öğrencilerin Diyarbakır ilinde katılan öğrencilere göre ev içi yüksek beklentilerinin daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Psikolojik sağlamlığın içsel koruyucu faktörlerinden olan amaçlar alt boyutu ile bölgeler arasında anlamlı farklılıklar görülmüştür. Araştırmaya İstanbul ilinden katılım sağlayan öğrenciler, Diyarbakır ilinde katılım sağlayan öğrencilerine göre amaçlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin bölgelere göre ana-baba tutum ölçeğinin alt boyutları arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Ana-baba tutumunun demokratik alt boyutu ile bölgeler arasında anlamlı farklılıklar görülmüştür. İstanbul ilindeki öğrencilerin aileleri Diyarbakır ilindeki öğrencilerin ailelerine göre daha demokratik olduğu sonucu elde edilmiştir. Ana-baba tutumunun otoriter alt boyutu ile bölgeler arasında anlamlı farklılıklar görülmüştür. Diyarbakır ilindeki öğrencilerin aileleri İstanbul ilindeki öğrencilerin ailelerine göre daha otoriter olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ana-baba tutumunun koruyucu alt boyutu ile bölgeler arasında anlamlı farklılıklar görülmüştür. Diyarbakır ilindeki öğrencilerin aileleri İstanbul ilindeki öğrencilerin ailelerine göre daha koruyucu olduğu sonucu elde edilmiştir. Psikolojik sağlamlık düzeyi cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Yapılan analiz sonuçlarına göre ankete katılan kızların psikolojik sağlamlık dışsal koruyucu faktörlerinden okul içi ilişkilerde ilgi ve yüksek beklenti, arkadaş grubundaki ilgi ve ev içi etkinliklere katılım alt boyutunda erkeklere göre anlamlı düzeyde daha yüksek puan aldıkları görülmüştür. Araştırmaya katılan öğrencilerin psikolojik sağlamlık içsel koruyucu faktörlerinden empati alt boyutu ile cinsiyet arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Araştırmaya katılan kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre empati duygularının daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Kız çocuklarında empati koruyucu faktörü puanlarının erkek çocuklarına göre daha yüksek çıkması, benzer araştırmaların sonuçlarıyla da tutarlılık göstermektedir.^{21, 22, 23} Yapılan bir

²¹ Tuğba Esen-Aktay, "Risk altındaki ortaöğretim 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin kendini toplama güçlerinin incelenmesi", *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, (2010): 75-77.

²² Hadiye Küçükkaragöz ve Tuncay Canbulat, "Bir grup ilköğretim öğrencisinin bazı psiko-sosyal değişkenlere göre empatik beceri düzeyleri", *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), (2011): 88-100.

araştırmada, cinsiyet yönünden duyguların ifadesinde, ana-babanın farklı tutumlara yöneldiği sonucuna ulaşılmıştır. Ana-babalar özellikle kız çocukları ile iletişim kurarken, daha çok duyguları anlamaya ve dinlemeye yönelik bir tutum gösterirken, sadece öfkeyle baş etmede erkek çocuklarına kızlardan daha çok eğitim vermektedirler.²⁴ Bu bulgu ile kız ve erkek çocukların duyguları anlamada ve empati kurmada cinsiyet yönünden farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılabılır. Araştırmada öğrencilerin psikolojik sağlamlık düzeyleri cinsiyet değişkeni açısından incelenmiştir. Yapılan analiz sonuçları ile elde edilen bulgulara göre psikolojik sağlamlık ve ergen gelişim ölçeğinin alt boyutları cinsiyet değişkeni ile anlamlı farklılıklar göstermiştir. Araştırma sonucuna göre elde edilen bulgu Toprak ve Turgut'un araştırma bulgularından farklı olarak ortaokul öğrencilerinin psikolojik sağlamlık ve ergen gelişim ölçeğinin alt boyutları kız ve erkek öğrenciler arasında kısmen kabul edilen farklılıklar olduğunu göstermektedir. Araştırmanın diğer bir analiz sonucu ise ana-baba tutum ölçeği otoriter alt boyutu ile cinsiyetler arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Araştırmaya katılan erkek öğrenci ailelerinin kız öğrenci ailelerine göre daha otoriter olduğu sonucu elde edilmiştir. Aynı şekilde koruyucu alt boyutu ile cinsiyet arasında da anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Erkek çocuğu olan ailelerin kız çocukları olan ailelere göre daha koruyucu olduğu görülmüştür. Yılmaz (2009), erkek çocukların ailelerini daha otoriter ve koruyucu-istekçi algıladığını belirtmiştir. Bu kapsamda elde edilen sonuç yazınla tutarlı olduğu görülmektedir. Sonuç olarak bireyler yaşamlarının her döneminde zor ve stresli durumlarla karşı karşıya kalmaktadır. Anne-babaları çocukların stresli ve zor durumlarla karşılaşmalarını engellemeye çalışsa da bu durum pek mümkün olmamaktadır. Bu nedenle bireylerin psikolojik sağlamlık düzeyi düşük olan öğrenciler tespit edilerek maruz kalınan olumsuz durumlardan etkilenme düzeyinin en aza indirmeye yönelik çalışılmalıdır. Ana-babalar, okul psikolojik danışmanları, idareciler ve öğretmenlerinin önleyici çalışmalarının düzenlenmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

²³Hayriye Belgin Satılmış, "Dokuzuncu sınıf öğrencilerinin bazı değişkenlere göre psikolojik belirtileri ve empatik eğilim düzeyleri", *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, (2012): 78-80.

²⁴Gene H. Brody ve Zolinda Stoneman, "Parent-Child Relationships, Family Problem Solving Behavior and Sibling Relationships Quality: The Moderating Role of Sibling Temperaments", *Child Development*, 65, (1996): 771-784.

Okul psikolojik danışmanlarının öğrencilerin iletişim becerileri, kendi yetenek ve kapasitelerinin farkına varması, geleceğe yönelik planlar yapabilen, problem çözme becerileri ve başa çıkma becerilerini arttırmaya yönelik çalışmalar yapmaları yararlı olacaktır. Okul psikolojik danışmanları tarafından öğrencinin çevresiyle sağlıklı iletişim geliştirebilmesi için ebeveynlerine, arkadaşlarına ve öğretmenlerine yaş grubu özelliklerini de içeren duygusal ve sosyal konulardan oluşan seminerler düzenlenerek öğrencinin sağlık düzeyinin artmasına katkı sağlayacaktır. Ana-baba tutumu ve psikolojik sağlamlığa ilişkin çalışmaların yaygınlaştırılması ile bireylerin karşılaştığı zor ve stresli durumların nasıl üstesinden geldiğini, gelişimde olumlu sonuçlar için uyum ile kabiliyetin olumlu ilerlemesini, çocuğun geleceğe karşı umutlu olmasını önemli ölçüde etkilediği için çalışmaların artırılması gerekmektedir.

Kaynaklar

- BRODY, G. H. ve STONEMAN, Z., “Parent-Child Relationships, Family Problem Solving Behavior and Sibling Relationships Quality: The Moderating Role of Sibling Temperaments”, *Child Development*, 65, (1996): 771-784.
- CERAL, S. ve DAĞ, İ., “Ergenlerde Algılanan Anne-Baba Tutumlarına Bağlı Benlik Saygısı, Depresiflik ve Genel Psikolojik Belirti Düzeyi Farklılıkları”, *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji (3P) Dergisi*, 13(4), (2005): 233-241.
- CUMBERLAND-LI, A. , EISENBERG, N. ve REISER, M., “Küçük çocukların anlaşılabilirliği ve eforla kontrol ve dürtüsellik arasındaki esneklik ilişkileri”, *SosyalGelişme*,13(2),(2004): 193-212.
- ELDER, G. H., VAN NGUYEN, T. ve CASPI, A., “Linking family hardship to children's lives”, *Child Development*, 56, (1985): 361-375.
- ESEN-AKTAY, T.,“Risk altındaki ortaöğretim 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin kendini toparlama güçlerinin incelenmesi”,Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2010.
- GARMEZY, N., “Children in poverty: Resilience despite risk”, *Psychiatry*, 56, (1993): 127-136.
- GİZİR, C. A. ve AYDIN, G., “Psikolojik Sağlık ve Ergen Gelişim Ölçeği'nin uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları”, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (26), (2006): 87-99.
- JESSOR, R.,VAN DEN BOS J., VANDERRYN, J., COSTA, F.M. ve TURBİN, M.,“Protective factors in adolescent problem behavior: moderator effects and developmental change”,*Developmental Psychology*, 31(6), (1995): 923-933.
- JEW, C. L., GREEN, K. E., ve KROGER, J., “Development and validation of measure of resiliency”, *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 32 (2), (1999): 75-89.
- KÜÇÜKKARAGÖZ, H. ve CANBULAT, Y. A. T.,“Bir grup ilköğretim öğrencisinin bazı psiko-sosyal değişkenlere göre empatik beceri düzeyleri”,*Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), (2011): 88-100.

- OLSSON, C., BOND, L., BURNS, J. M., VELLA-BRODRICK, D. A. ve SAWYER, S. M., “Adolescent resilience: a concept analysis”, *Journal of Adolescence*, 26, (2003): 1-11.
- ÖZ, F. ve YILMAZ, E. B. “Ruh Sağlığının Korunmasında Önemli Bir Kavram: Psikolojik Sağlamlık”, *Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Dergisi*, (2009): 82-89
- PLACE, M., REYNOLDS, J., COUSINS, A., ve O’NEILL, S., “Developing a resilience package for vulnerable children”, *Child and Adolescent Mental Health*, vol 7, no 4, (2002): 162-167.
- RICHMAN, J. M. ve GALINSKY, M. J., “Risk, pro-pay ve esneklik: sosyal için kavramsal bir çerçeveye doğru çalışma pratiği”, *Sosyal Hizmet Araştırması*, 23, (1999): 131-143.
- RUTTER, M., “Maternal deprivation, 1972-1978: New findings, new concepts, new approaches”, *Child Development*, 50(2), (1979): 283-305.
- SATILMIŞ, B. H., “Dokuzuncu sınıf öğrencilerinin bazı değişkenlere göre psikolojik belirtileri ve empatik eğilim düzeyleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2012.
- TOPBAY, Y., “Ortaokul öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin algılanan sosyal destek ve aile işlevleri açısından incelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul, 2016.
- YARDIMCI, F.K., “İlköğretim öğrencilerinde algılanan sosyal destek ile öz-yeterlik ilişkisi ve etkileyen değişkenlerin incelenmesi”, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir, 2007.
- YAVUZER, H., *Çocuk Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1993:140-165.